

BİR MASAL METNİNİN SONSUZ SERÜVENİ: ALİ CENGİZ OYUNU ÇÖZÜLDÜ MÜ?

MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Cansu DAŞDEMİR*

ÖNAL, M. N. ve Dursun, A. (ed.).
Ali Cengiz Oyunu Çözüldü mü? (e-Kitap), Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Yayınları, 2022.

(ISBN 978-605-4397-88-4, 150 Sayfa)

Toplumsal ve kültürel kalıpların aktarıcısı olan masallar, sözlü kültürün önemli saç ayaklarından biridir. Masallar, muhtevasında barındırdığı semboller aracılığıyla

bireysel yahut toplumsal arzuları ifade ederek bireylerin hayal dünyasının kapılarını aralar. Kolektif belleğin bir ürünü olan masallar, 1812 yılında Grimm Kardeşlerin derleyerek yayımladığı "Çocuklara ve Ev Halkına Masallar" adlı külliyattan itibaren çeşitli çalışmalara konu olmuştur. Söz konusu olan bu çalışmalara 2022 yılında Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesinin katkılarıyla bir yenisi daha eklenmiştir.

Mehmet Naci Önal ve Aysun Dursun'un editörlüğünde e-kitap olarak hazırlanan "Ali Cengiz Oyunu Çözüldü mü?" adlı çalışma, tek bir masalın kültür bilimi, sosyoloji, felsefe, psikoloji ve eğitim gibi disiplinlerin yaklaşımlarından hareketle yazılan beş makaleden oluşmaktadır. Halk bilimi merkeze alınarak disiplinler arası bir metotla hazırlanan eserde; önsöz ve giriş dışında Mustafa Sargın, Mehmet Naci Önal, Sibel Turhan Tuna ve Aysun Dursun'un kaleme aldığı makaleler yer alır. Çeşitli disiplinlerin yöntem ve teorileri ışığında okunan "Ali Cengiz Oyunu" adlı masal, farklı çözümlemeleri ve birbirinden ayrı sonuçları ortaya çıkarmıştır. Bu hususta her bir yazar,

* Doktora Öğrencisi-Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü/Muğla- cansu.dasdemir76@gmail.com (Orcid: 0000-0002-4212-3602)

masalların muhtevasında barındırdığı derinliklere işaret ederek bir metnin sonsuza doğru giden yolculuğunu okuyucular ile buluşturmuştur.

Kitabın “Giriş” bölümünde “Bir varmış bir yokmuş...” masal tekerlemesinden hareketle varoluşun temelinde yer alan zaman kavramının felsefesi izah edilmiştir. Bu izahlar neticesinde ise varoluşçu düşünce yapısı ile masalın örtüştüğü hususlar açıklanmıştır. Nitekim yazarların dediği gibi “İnsan dünyada çoktur ama dünyasal zamanın içinde masal bir vardır bir yoktur” (Önal ve Dursun, 2022: 9). Ayrıca yazarlar, Ali Cengiz Oyunu’nun barındırdığı sembolik ifadelerle masalın gizemli ve görkemli dünyasına okuyucuyu davet eder. Burada diğer araştırmacı ve okuyucuların farklı metotlar ile söz konusu olan masalın yeniden okunması gerektiğine dikkat çekilmiştir. Çünkü farklı metotlarla yapılan her okuma, yeni bir gizemi de beraberinde getirecektir.

Mustafa Sargın tarafından yazılan birinci makale “Ali Cengiz Oyunu (Allem Gallem) Adlı Masalın Kökleri ve Kültürel Kodlarının Çözülmesi” başlığını taşımaktadır. Sargın, çalışmasında Ali Cengiz Oyunu oynamak deyiminin çıkış kaynağı olan aynı adlı masalın Keloğlan ve Köse’nin metamorfozlarla yaptıkları mücadelelerin mitik ve kültürel kökenlerinin tespit edilmesini amaçlar. Bu minvalde yazar, öncelikle Ali Cengiz Oyunu oynamak deyiminin kökenine dair malumatlar vererek Keloğlan ve Köse tipinin Türk kültür tarihindeki arketipleriyle olan ilişkilerini tespit eder. Keloğlan ile Köse’nin karakteristik özelliklerinden hareketle bu iki tipin Şamanik uygulamalarla olan benzerliklerini ortaya koyar.

Kitabın ikinci makalesini oluşturan “Masal Evreninden Gerçek Dünyaya Toplumsal Sınıfların Aşılması: Ali Cengiz Oyunu Örneği” adlı çalışma Mehmet Naci Önal tarafından kaleme alınmıştır. Diyalektik yöntemin uygulandığı makalede sınıf ve statü gibi toplumsal tabakalaşmayı oluşturan hususlar dikkate alınarak Ali Cengiz Oyunu tahlil edilmiştir. Ayrıca çalışmada tarihî ve edebi kayıtlardan hareketle Türklerde kast sistemi gibi hiyerarşik bir yapının bulunmadığı ortaya konulmuştur. Önal, öncelikle Türklerde sınıf sistemini açıklayarak toplumsal hayatın değişimlerine değinir. Akabinde Keloğlan ve Köse’nin karakter yapıları hakkında aydınlatıcı bilgiler ileten yazar, bir yandan Türklerde sınıf farklarını ortaya koyarken öte yandan bir kişi isterse aklını kullanarak gerçek hayatta karşılaştığı engellerin üstesinden gelir ve statü atlayabilir mesajını verir.

“Ali Cengiz Oyunu Masalını Varoluşçuluk Açısından Yeniden Okumak” başlığını taşıyan üçüncü makale, Sibel Turhan Tuna tarafından yazılmıştır. Yazar, çalışmasında disiplinler arası bir yaklaşım ile felsefe ve Türk halk edebiyatını ortak paydada birleştirerek masalın verdiği mesajları okuyucu ile buluşturmuştur. Eylemlerin niyetleri varoluş adına ortaya konmuş, bir masal kahramanının kendini nasıl var edebildiği varoluşçuluk felsefesi açıdan ele alınmıştır. Turhan Tuna, bunların yanı sıra incelemeye konu olan

masalın motifleri ve varoluşçu temaları tespit ederek içerik analizi de yapmıştır. Keloğlan'ın aklını kullanarak "ben"ini keşfeden varoluş mücadelesi, masal metninin sembolik gönderileri neticesinde ortaya konulmuştur.

Aysun Dursun tarafından yazılan ve "Ali Cengiz Oyunu Adlı Masalın Psikososyal Gelişim Kuramı Bağlamında İncelenmesi" başlığını taşıyan dördüncü makale, Erik H. Erikson'un "Psikososyal Gelişim Kuramı"na göre incelenmiştir. Dursun, çalışmasında benliğin oluşmasında rol oynayan gelişim evreleri hakkında bilgiler verdikten sonra Keloğlan tipinde bu evrelerin nasıl karşımıza çıktığını ve Keloğlan'ı diğer masal tiplerinden ayıran, onu önemli konuma getiren hususları açıklamıştır. Söz konusu olan masal, bu çerçevede değerlendirildiğinde Keloğlan'ın sosyal çevresini göz ardı etmeden başarılı bir şekilde erginlenerek varlığını gerçekleştirdiği görülür.

Kitabın son makalesi olan "Ali Cengiz Oyunu'nda Öğrenme Öğretme Tekniği: Bilmezden Gelmek" adlı çalışma, Mustafa Sargin tarafından kaleme alınmıştır. "Sosyal Bilişsel Öğrenme Kuramı"nın esas alındığı bu makalede, Ali Cengiz Oyunu masalının eş metinleri referans alınarak masal dünyasındaki kahramanların eğitim-öğretim süreci ve "bilmezden gelme" taktığının uygulanabilirliği üzerinde durulmuştur. Ayrıca Keloğlan'ın statü değişiminde rol oynayan öğrenme teknikleri ve Köse'nin Ali Cengiz Oyunu'nun hünerlerini anlatırken uyguladığı öğretim stratejisi ile ilgili açıklayıcı bilgiler de verilmiştir.

"Ali Cengiz Oyunu Çözöldü mü?" adını taşıyan bu kitap, masallarla ilgili yapılan çalışmalar arasında önemli bir yere sahiptir. Yazarların beş farklı disipline ait kuram ve yöntemi bir masala uygulamaları okuyuculara hem yöntem bilgisi kazandırmış hem de bir metnin sonsuz okuma serüvenini göstermiştir.

KAYNAKÇA

Önal, M. N.-Dursun, A. (ed.) (2022). *Ali Cengiz Oyunu Çözöldü mü?* (e-kitap), Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Yayınları.

"İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi'nin (COPE) Davranış Kuralları" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":

İzinler ve Etik Kurul Belgesi/Permissions and Ethics Committee Certificate: Makale konusu ve kapsamı etik kurul onay belgesi gerektirmemektedir. / *The subject and scope of the article do not require an ethics committee approval.*

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayımlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / *There is no potential conflict of interest for the author regarding the research, authorship or publication of this article.*